

В рамках модуля Жана Моне
«Європейська якість навчання
для кращої успішності учнів»
(No 620287-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE)

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПЕДАГОГІЧНА КОМПАРАТИВІСТИКА І МІЖНАРОДНА ОСВІТА – 2023:

горизонти інновацій

Матеріали
VII Міжнародної
наукової
конференції
25 травня
2023 року

Київ 2023

Національна академія педагогічних наук України
Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки
Інститут педагогіки НАПН України
Відділ порівняльної педагогіки
Unitatea de Cercetare în Educație,
Centrul Național de Politici și Evaluare în Educație (România)
Wydział Studiów Pedagogicznych, Uniwersytet
im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (Rzeczpospolita Polska),
Wydział Sztuki i Nauk o Edukacji w Cieszynie, Instytut Pedagogiki,
Uniwersytet Śląski w Katowicach (Rzeczpospolita Polska),
Katedra Pedagogiki Społecznej, Uniwersytet Szczeciński (Rzeczpospolita Polska)
Інститут цифровізації освіти НАПН України
Інститут професійної освіти НАПН України
Тернопільський обласний комунальний інститут
післядипломної педагогічної освіти
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Українська асоціація дослідників освіти

За підтримки
Програми ЄС Erasmus + в рамках Модуля Жана Моне
«Європейська якість навчання
для кращої успішності учнів» (620287-EPP-1–2020–1-UA-EPPJMOMODULE)

**ПЕДАГОГІЧНА КОМПАРАТИВІСТИКА І МІЖНАРОДНА ОСВІТА – 2023:
ГОРИЗОНТИ ІННОВАЦІЙ
МАТЕРІАЛИ VII Міжнародної наукової конференції
25 травня 2023 року, м. Київ**

**COMPARATIVE AND INTERNATIONAL EDUCATION – 2023:
HORIZONS OF INNOVATIONS
BOOK of ABSTRACTS of the 7th International Conference
25 May, 2023, Kyiv**

В рамках модуля Жана Моне
«Європейська якість навчання
для кращої успішності учнів»
(№ 620287-EPP-1–2020–1-UA-EPPJMO-MODULE)

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Підтримка Європейською Комісією створення цієї публікації не передбачає підтримку її змісту, який відображає думку тільки авторів, і Комісія не може нести відповідальності за будь-яке використання інформації, яка тут міститься

Київ 2023

УДК 337.013.74(100+477):005.745(082)

*Рекомендовано до друку
вченою радою Інституту педагогіки НАПН України
(протокол № 7 від 26 червня 2023 року)*

Рецензенти: **Т.М. Засєкіна**, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора Інституту педагогіки НАПН України

Н.О. Приходькіна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2023: горизонти інновацій : зб. матеріалів VII Міжнародної наукової конференції (Київ, 25 травня 2023 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред. О.І. Локшиної. – Київ–Тернопіль : Крок, 2023. – 336 с. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-617-692-804-1>

ISBN 978-617-692-804-1

До видання увійшли матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2023: горизонти інновацій» (Київ, 25 травня 2023 р.), що присвячено актуальним проблемам середньої, вищої, професійної освіти та освіти дорослих у компаративній перспективі; методологічним орієнтирам педагогічної компаративістики. Представлено матеріали щодо відповіді міжнародної спільноти на виклики воєнного стану.

Для розробників освітньої політики, дослідників, управлінців, вчителів, викладачів, здобувачів вищої освіти ступенів доктора філософії та доктора наук, студентів.

УДК 37.013.74(100+477):005.745(082)

Тези подано в авторській редакції. За зміст публікацій і достовірність результатів досліджень відповідальність несуть автори

The views, information or opinions expressed in this Book of Abstracts are solely those of the Conference participants

необхідність у визначенні стратегій інтегрованого підходу у викладенні художніх, музичних і хореографічних дисциплін.

Ключові слова: інтегроване навчання, позашкільні заклади, хореографічна освіта.

Література

- Бойко, П. (2022). БАРВІНОК. Ростити дітей щасливими. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ».
- Blagova, T. (2017). Research of the stages of the professionalization of folk-stage choreography in historical cultural dynamics. *ScienceRise: Pedagogical Education*, 7(15), 36–40. <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2017.107968>
- Blahova, T. (2021). Choreographic education development in Ukraine in the structure of culture and art educational institutions. *UNESCO Chair Journal Lifelong Professional Education in the XXI Century*, (3), 58–65. [https://doi.org/10.35387/ucj.1\(3\).2021.58-65](https://doi.org/10.35387/ucj.1(3).2021.58-65)
- Tarakanova, A. (2021). Art education and its importance in the formation of creative personality. *Problems of Education*, 2(95), 157–167. <https://doi.org/10.52256/2710-3986.2-95.2021.11>

ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ШКІЛЬНОГО БУЛІНГУ

Каріна Комісаренко, студентка 3 курсу
спеціальності 013 «Початкова освіта»
Маріупольський державний університет
м. Київ, Україна

Марина Нетреба, к. філол. н., доцент
Маріупольський державний університет
м. Київ, Україна

Метою дослідження є виявити наскільки серйозною проблемою є булінг в наш час. Які наслідки супроводжує шкільний булінг. І що взагалі являє собою булінг.

Сьогодні в освітньому просторі гостро постає питання насильства у школі. Дитяча несоціалізована агресія є серйозною соціальною психо-

лого-педагогічною проблемою. Цей вид агресії знаходить свій вихід як у фізичному, так і психологічному насиллі. Вона може мати як одиничний, так і тривалий характер. На жаль, ця проблема є складною і тому воно набуло особливої актуальності.

Перші закордонні публікації на тему шкільного цькування (булінгу) з'явилися в 1905 р. Дана проблема досліджувалася багатьма науковцями, а саме: А. Піка, Е. Мунте, Р. Іванченко, Д. Ольвеус, О. Шуміло, Л. Нечипорук, О. Ожійова, О. Барліт, А. Король, Л. Лушпай та інші.

Булінг («bullying», від англ. «bully» – хуліган, забіяка, задирака, насильник) визначається як утиск, дискримінація, цькування; цей термін означає тривалий процес свідомого жорстокого ставлення (фізичного, психологічного тощо) з боку дитини або групи по відношенню до іншої дитини або інших дітей (Nadurak, b. d., p. 118).

Насилля є однією із причин цілої низки негативних наслідків: академічна неуспішність, шкільна дезадаптація, неадекватна самооцінка, тривожність тощо. Окрім того, воно може бути однією з причин появи у дорослому віці адикцій та психологічних розладів. За даними британських дослідників, у дітей які піддавалися шкільному цькуванню зі сторони однокласників, у два рази вищий ризик проявів психосоматичних розладів у підлітковому віці, аніж у дітей, які не зазнавали подібного насилля (Bohdan, 2022, p. 3–5).

В українських школах є поширеними такі види насильства як фізичне, психологічне, економічне. Аналіз поширеності видів насильства за статевим розподілом показав, що до ситуацій насильства майже в рівній мірі залучені і хлопці, і дівчата. Так, про психологічне насильство вказали 59 хлопців і 59 дівчат; про фізичне – 29 хлопців і 26 дівчат; про економічне – 17 хлопців і 18 дівчат (Lushpay, 2013, p. 87).

Таким чином, дослідження українських науковців, хоча і не було таким масштабним, як дослідження зарубіжних колег, засвідчило, що проблема булінгу в українській школі існує. І, до того ж, існує у досить великих масштабах, що вимагає негайної реакції з боку психологів, педагогів, батьків, суспільства загалом (Lushpay, 2013, p. 87).

Багаточисельні дослідження зарубіжних науковців довели, що проблема шкільного булінгу існує у багатьох країнах і має глобальний характер. Факти, які наводяться у дослідженні В. Крег і І. Харел, свідчать про відмінності у відсоткових показниках розповсюдженості цієї проблеми у різ-

них країнах. Найбільш високі показники участі підлітків як в одиничних, так і в регулярних проявах булінгу, мають такі країни як Австрія, Естонія, Німеччина, Латвія, Литва, Швейцарія й Україна. Найнижчі показники – у Чехії, Словенії і Швеції (Lushpau, 2013, p. 88).

Існують розповсюджені стереотипи стосовно причин шкільного булінгу, які не знаходять фактичного підтвердження. Але правдою є певні особистісні характеристики і моделі поведінки у сукупності з впливом соціального оточення, ігноруванням проявів насильства з боку вчителів сприяють виникненню шкільного булінгу (Lushpau, 2013, p. 88).

А. Моор і Б. Хіллері виявили наступні характерні особливості шкільного булінгу:

- явище шкільного булінгу з'являється у старшому дошкільному віці;
- частота фізичного булінгу збільшується у початковій школі і в 3–6 класах досягає піку, а потім знижується;
- ініціаторами булінгу часто виступають вчителі; в старших класах учні частіше, ніж в молодших повідомляють про ситуації систематичного приниження з боку вчителів;
- хлопчики-агресори більше схильні до фізичного насильства. Дівчатка – до психологічного і вербального, до створення ситуацій виключення для жертв булінгу;
- жертвами булінгу в однаковій мірі можуть бути і дівчата, і хлопці;
- частота вербального булінгу і соціального виключення з віком не знижується і набуває певної регулярності у підлітковому віці;
- причиною булінгу може бути та чи інша відмінність дитини – її невідповідність будь-яким, прийнятим у певній групі, стандартам;
- від одного до двох відсотків дітей є постійними жертвами шкільного булінгу;
- з віком однолітки все менше співчують жертві (Lushpau, 2013, p. 88).

Досвід насильницької поведінки має значний вплив на розвиток особистості і формування Я-концепції дитини, її самооцінки і уявлення про себе, а також системи цінностей і комунікативних стратегій. У віці 8–14 років завоювання популярності і соціального статусу є настільки важливим, що деякі діти приймають стратегію приниження інших у якості цілком прийняттого способу для досягнення своєї цілі. Зазвичай агресори вважають свою поведінку цілком виправданою, у них середній або нижче середнього рівень тривожності. У агресорів є тенденція

організовуватися у групи, подібні групи можуть стати кримінальними (Lushpai, 2013, р. 88).

Таким чином, шкільний булінг за своєю природою є складним соціально-психологічним явищем та розглядається як специфічна ситуація, що виникає в групі. Вона заснована на порушеннях у соціальних стосунках та передбачає специфічну групову динаміку, тобто з перерозподілом ролей, статусів, групових норм, цінностей (Bohdan, 2022, р. 3–5).

Шкільна політика, толерантне або нейтральне ставлення адміністрації школи, вчителів до прояву агресивних, насильницьких дій з боку учнів та поведінка самих вчителів формує загальну атмосферу не тільки учнівського класу, але й усієї школи, визначає соціально-психологічний клімат (Bohdan, 2022, р. 3–5).

Отже, чітко розуміючи гостроту даної проблеми, яка має місце в усіх школах, не тільки України, але й всього світу, розуміємо, що діти потребують допомоги (правової, моральної) та розуміння і тільки правильний правовий підхід (різних структур: школа, поліція, родина, соціальне середовище) до проблеми, спілкування та застосування всіх запобіжних заходів допоможуть подолати це негативне явище (Nadurak, b. d., р. 121).

Ключові слова: булінг, жертва, насилля, школа.

Література

- Bohdan, V. (2022). The problem of school bullying among teenagers. Actual problems of psychology in educational institutions, (9), 3–5. <https://core.ac.uk/download/pdf/287324365.pdf>
- Lushpai, L. I. (2013). School bullying as a type of social aggression. Scientific Notes, (33), 87–88. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2013_33_28
- Nadurak, V. V. (n. d.). Bullying is a modern problem of school relations and means of combating it. In Protecting children from violence and abuse: Contemporary challenges (pp. 118–121). <https://www.naiiu.kiev.ua/images/news/img/2021/06/pr11.pdf>